

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 8 lipca 2021 r., V ACa 115/21,
w sprawie z powództwa X.Y.
przeciwko X.Y.1
o ochronę dóbr osobistych
oraz z powództwa wzajemnego X.Y.1
przeciwko X.Y.
o ochronę dóbr osobistych
przy udziale Rzecznika Praw Obywatelskich,

**I. odrzuca skargę kasacyjną w części obejmującej pkt 1
zaskarżonego wyroku w zakresie zmieniającym punkt V wyroku
Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 16 września
2020 r., I C 790/18;**

**II. uchyla zaskarżony wyrok w pkt 2 w części oddalającej
apelację pozwanej wzajemnie X.Y. skierowaną przeciwko**

rozstrzygnięciu Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 16 września 2020 r., I C 790/18, uwzględniającemu powództwo wzajemne (pkt V-VII) oraz orzekającemu o kosztach procesu (pkt IX) i w tych granicach zmienia wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 16 września 2020 r., I C 790/18 w ten sposób, że oddała powództwo wzajemne oraz zasądza od X.Y.1 na rzecz X.Y. kwotę 2040 (dwa tysiące czterdzieści) zł z tytułu kosztów procesu;

III. uchyla zaskarżony wyrok w pkt 3 i zasądza od X.Y.1 na rzecz X.Y. kwotę 1680 (jeden tysiąc sześćset osiemdziesiąt) zł z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. oddała skargę kasacyjną w pozostałej części.

Agnieszka Piotrowska

Władysław Pawlak

Karol Weitz

[P.G.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 września 2020 r. Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie: 1) zobowiązał pozwanego X.Y.1, aby w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku zamieścił jednokrotnie na swój koszt w przeglądarce internetowej [...] oświadczenie następującej treści: „Ja X.Y.1, prowadzący działalność gospodarczą pod firmą M., autor opinii opublikowanej pod danymi „X.Y. notariusz” przepraszam notariusz X.Y. za bezprawne naruszenie prawa do firmy: Kancelaria Notarialna X.Y.-Notariusz. Zamieszczona przeze mnie opinia zawierała nieprawdziwe i obraźliwe informacje oraz zarzuty . X.Y.1”, opatrzone tytułem „Przeprosiny X.Y.1 za naruszenie dóbr osobistych notariusz X.Y.”, przy czym tytuł pogrubioną czcionką Arial o rozmiarze 14, a treść oświadczenia czcionką o rozmiarze

12; 2) zobowiązał pozwanego, aby w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku zamieścił jednokrotnie na swój koszt oświadczenie o treści i w formie jak w pkt 1) wyroku w zakładce „Opinie o Kancelarii Notarialnej X.Y. - Notariusz”, oraz na stronie internetowej: [...] w zakładce: Strona główna, które będzie aktywne przez okres trzech miesięcy; 3) upoważnił powódkę X.Y. do zastępczego wykonania wyroku w zakresie pkt 1) i 2) na koszt pozwanego na wypadek zaniechania przez niego wykonania; 4) w pozostałym zakresie powództwo X.Y. oddalił (tj. częściowo w zakresie sposobu usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, czasookresu publikacji oświadczenia o przeproszeniu oraz zasądzenia zadośćuczynienia w kwocie 20 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie); 5) zobowiązał pozwaną wzajemnie X.Y., aby w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się wyroku zamieściła jednokrotnie na swój koszt w przeglądarce internetowej [...] oświadczenie następującej treści: „Ja X.Y. autorka opinii dotyczącej firmą M. przepraszam Pana X.Y.1 za bezprawne naruszenie jego dóbr osobistych w postaci naruszenia dobrego imienia oraz za bezprawne naruszenie prawa do firmy: M. Zamieszczona przeze mnie opinia zawierała nieprawdziwe i obraźliwe informacje oraz zarzuty. X.Y.”, przy czym czcionka użyta do przedstawienia w/w treści będzie co najmniej o 2 pkt większa, niż czcionka zastosowana przez wydawcę do redakcji treści ogłoszeń standardowych; 6) zobowiązał pozwaną wzajemnie, aby w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku zamieściła jednokrotnie na swój koszt oświadczenie o treści i w formie jak w pkt 5) wyroku na portalu [...] które będzie aktywne przez okres trzech miesięcy; 7) upoważnił powoda wzajemnego do zastępczego wykonania wyroku na koszt pozwanej wzajemnie w zakresie pkt 5 i 6 wyroku na wypadek gdyby pozwana wzajemnie nie wykonała nałożonego na nią zobowiązania; 8) w pozostałym zakresie powództwo wzajemne oddalił (tj. częściowo co do zakresu i sposobu usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych oraz czasookresu publikacji oświadczenia o przeproszeniu, a także zasądzenia kwoty 20 000 zł na wskazany cel społeczny z ustawowymi odsetkami za opóźnienie); 9) zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu; 10) nakazał pobrać od powoda wzajemnego X.Y.1 na rzecz Skarbu Państwa kwotę 600 zł tytułem nieuiszczonej części opłaty sądowej od pozwu wzajemnego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że X.Y.1 w ramach zarejestrowanej działalności gospodarczej świadczy m.in. usługi remontowe, serwisowe i montażowe pod firma M. Swoje usługi reklamuje na różnych portalach i stronach internetowych. X.Y. również reklamuje swoją kancelarię notarialną za pośrednictwem internetu. Zlecała pozwanemu wykonywanie prac montażowych w swojej kancelarii notarialnej oraz w mieszkaniu prywatnym i oboje nie zgłaszali zastrzeżeń co do sposobu, jakości i terminu wykonania usług ani co do zapłaty za te usługi, a także odnośnie do wzajemnego zachowania podczas tej współpracy. W czerwcu 2018 r. powódka zleciła pozwanemu wykonanie prac montażowych w mieszkaniu prywatnym, które polegały na założeniu rolet w kuchni oraz ławki balkonowej ze schowkiem. Zaczął też montować na balkonie wieszak na rower, ale przerwał pracę w tym zakresie, bez pobrania wynagrodzenia. Odstępując od dalszego montażu wieszaka wyraził wątpliwość co do możliwości prawidłowego montażu wieszaka zakupionego przez powódkę oraz oświadczył, że nie może wziąć odpowiedzialności za te prace, a także poinformował ją, iż wieszak nie pasuje do roweru, który miał być na nim wieszany. Pomimo to powódka nalegała na montaż. Pozwany zaoferował wówczas pomoc w razie potrzeby. W dniu 18 czerwca 2018 r. pozwany na prośbę powódki ponownie przybył do jej mieszkania, gdyż nie była w stanie sama zamontować przedmiotowy wieszak. Podczas próby montażu doszło do konfliktu pomiędzy stronami, do eskalacji której przyczynił się również telefon do ojca powódki, który miał instruować pozwanego w zakresie czynności montażowych. Pozwany po dokonanych czynnościach montażowych, które wykonywał wbrew sobie, gdyż uważał, że były one niezgodne ze sztuką budowlaną, opuścił mieszkanie powódki, informując ją, że opisz je zachowanie w internecie.

W nocy powódka umieściła na stronie internetowej z opiniami o pracy pozwanego niepocholebną opinię od podejmowanych przez niego działaniach w celu wykonania zlecenia i jego zachowaniu, określając go mianem „partacza”. Napisała m.in. „Szczepnie radzę omijać....bo nie ma odpowiednich korków...bo instrukcji nie przeczytał i wyszło krzywo, zaczął się na mnie WYDZIERAĆ, że to moja wina bo go zmusiłam, wyzywał od oszustek, bo mu powiedziałam, że ściana jest pokryta styropianem.....Żaden fachowiec tylko partacz...całe osiedle słyszało jak się drze...Jeszcze mi groził, że napisze o mnie opinię! O klientce!:) Szok”. Dokonała też

innych wpisów, wszędzie tam, gdzie udało się jej znaleźć po nazwisku X.Y.1 oferty jego usług.

Z uwagi na to, że powyższa opinia pokazywała się przy wyświetlaniu wizytówek na temat działalności pozwanego, zwrócił się on do administratora o usunięcie wizytówek.

W dniu 20 czerwca 2018 r. na powyższą opinię odpowiedział pozwany na stronie [...] w zakładce Opinie o M.: „Nie A. Tylko X.Y. notariusz z [...] proszę kłamczucho nie kłamać....Po całym internecie teraz Pani chodzi i się mści podszywa pod różnymi imionami i nazwiskami”. W odpowiedzi pozwany opisał też własną relację z przebiegu wykonania usługi w mieszkaniu powódki, a następnie umieścił o zbliżonej treści, niepochlebną opinię dotyczącą sfery prywatnej powódki na stronie internetowej Kancelarii Notarialnej X.Y., używając wyrażen i sformułowań: „oszustka Pani X.Y. Notariusz z [...]”, „Zaczęła na mnie krzyczeć i kłamać bezczelnie zachowanie było skandaliczne i chamskie pod wpływem alkoholu pomawiała kłamała że mówiła przez telefon że będzie montaż na balkonie...bo od kłamcy oszustki i która wyzywa ludzi brzydzę się...chamskie zachowanie pod wpływem alkoholu.... Do wszystkich wykonawców proszę omijać Panią X.Y. ta osoba bezczelnie wyzywa ludzi i bardzo chamsko się zachowuje w stosunku do wykonawców. Wszystko notujcie zapisujcie albo nagrywajcie na dyktafon a najlepiej nie korzystajcie z jej usług”. Negatywne opinie o samej powódce pozwany umieścił na trzech serwisach internetowych, pisząc: „szybko wstawiać na moją firmę negatywne opinie bo poinformowałem że opisze wszystko w internecie jej chamskie zachowanie pod wpływem alkoholu...7 lat montuje poznaje ludzi ale tak chamskiej klientki nigdy nie miałem i nie ma pozwolenia że tylko się wyzywa firmy powiedziałem dość i poinformowałem że będzie Pani X.Y. miała wstawione negatywne opinie bo nie pozwolę sobie na tak chamskie zachowanie kobiety po alkoholu do ludzi...Mnie pani tym nie wystraszy jest i była pani zakłamaną wstrętną oszustką.

Sąd pierwszej instancji po przytoczeniu treści art. 23 i 24 § 1 i 2 k.c., art. 47 i art. 55 Konstytucji RP, a także art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wybranych judykatów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Sądu Najwyższego i sądów powszechnych wyjaśnił, że roszczenia

pozwu głównego i pozwu wzajemnego w zakresach dotyczących usunięcia skutków naruszeń dóbr osobistych poprzez zamieszczenie przeprosin w stosownej formie i miejscu zasługiwały w znacznej części na uwzględnienie. Pozwany określił powódkę mianem oszustki, kłamczuchy, a jej zachowanie jako skandaliczne i chamskie w dodatku pod wpływem alkoholu, a także, iż wydzierała się. Wszystkie te epitety i sformułowania były wielokrotnie powtarzane w zestawieniu ze słowami „X.Y. Notariusz z [...]”. Zważywszy, że wykonywał zlecenie w mieszkaniu prywatnym powódki nie był uprawniony do podawania informacji, że piła tam wino, czy też inny alkohol, niezależnie od tego, że nie zostało wykazane przez niego, że zachowanie powódki miało związek z wypiciem lampki wina. Ponadto Sąd uznał za wykraczające poza ramy konieczne do racjonalnego odniesienia się do krytycznej opinii pozwanej wzajemnie na temat jego fachowości, publiczne komentowanie poglądów wyrażanych przez nią w ramach rozmowy prywatnej, bez wyraźnego jej przyzwolenia. W ten sposób doszło do naruszenia dobrego imienia powódki, poprzez przypisanie jej cech podważających jej kwalifikacje zawodowe.

Zdaniem Sądu *a quo* pozwana wzajemnie również dopuściła się bezprawnego naruszenia dobrego imienia powoda wzajemnego. W inkryminowanym wpisie podważyła jego kwalifikacje zawodowe, nazywając go partaczem, a także negatywnie wypowiedziała się o kulturze osobistej i charakterze pozwanego, co jest elementem istotnym dla potencjalnych jego klientów. Pozwana wzajemnie powieliła negatywną opinię na temat powoda wzajemnego we wszystkich miejscach w internecie, które odnalazła, wyszukując miejsc reklamowania przez niego jego usług. Powód wzajemny od ponad 8 lat buduje renomę prowadzonej przez siebie działalności usługowej oraz zaufanie do siebie jako niezawodnego, rzetelnego fachowca, a nazwanie go partaczem na wszystkich forach, na których reklamował on swoje usługi było dla niego - w kontekście przebiegu wykonania zlecenia montażu wieszaka rowerowego - krzywdzące i mające realny wpływ na możliwość pozyskiwania nowych klientów.

Odnosząc się do roszczeń pieniężnych stron Sąd pierwszej instancji wskazał, że w stanie faktycznym sprawy okazały się one bezzasadne bowiem z jednej stron należało uwzględnić, że powódka jest prawnikiem i powinna się liczyć z ewentualnymi konsekwencjami swoich działań, zaś z racji wykonywanego zawodu

wymagana jest od niej większa staranność i rozeznanie, a nadto inkryminowanego wpisu dokonała anonimowo, co świadczy o złej woli i zamiarze ukrycia tożsamości naruszydela. Z drugiej jednak strony, to pozwany w sposób znaczny i nieuprawniony wykroczył poza granice dopuszczalnej reakcji na naruszenie jego dóbr osobistych.

Apelacje wywiodły obydwie strony. Powódka - pozwana wzajemnie zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w zakresie, w jakim zostało oddalone żądanie, aby oświadczenie pozwanego - powoda wzajemnego było aktywne w miejscu jego publikacji przez okres nie krótszy niż miesiąc, a także w zakresie w jakim zostało oddalone roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia (pkt IV) oraz w całości w odniesieniu do rozstrzygnięć zawartych w pkt V-VII. Z kolei pozwany - powód wzajemny zakwestionował orzeczenia zawarte w pkt I-III oraz pkt VIII-X.

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 8 lipca 2021 r. zmienił częściowo wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że w pkt I wyeliminował z treści nakazanego oświadczenia słowa „oraz za bezprawne naruszenie prawa do firmy: Kancelaria Notarialna X.Y. - Notariusz”, oddalając powództwo w tej części oraz w pkt IV w ten sposób, że nakazał X.Y.1 utrzymywanie oświadczenia, którego zamieszczenie nakazano w pkt I wyroku Sądu pierwszej instancji, aktywnego przez okres co najmniej jednego miesiąca, a także w pkt V przez wyeliminowanie z treści nakazanego oświadczenia słowa: „oraz za bezprawne naruszenie prawa do firmy: M.”, oddalając powództwo w tej części (pkt 1); oddalił obie apelacje w pozostałym zakresie (pkt 2) i zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 130² § 1 k.p.c. wyjaśnił, że wprawdzie Sąd *a quo* nadał bieg pozwowi wzajemnemu, pomimo nieprawidłowego opłacenia go przez profesjonalnego pełnomocnika i zwrócenia na to uwagi przez pełnomocnika powódki w odpowiedzi na pozew wzajemny, ale na rozprawie w dniu 15 stycznia 2020 r. profesjonalny pełnomocnik powódki nie zgłosił zastrzeżeń do protokołu rozprawy w trybie art. 162 k.p.c., a tym samym powódka pozbawiła się możliwości powoływania na naruszenie art. 130² § 1 k.p.c. Ponadto za bezzasadne uznał zarzuty pozwanego co do tego, że jego działania stanowiły dozwoloną prawem

opinię i nie przekraczały jej granic. Reakcja pozwanego na wpis powódki była niewspółmierna. Poza tym jego wpisy dotyczyły powódki nie wyłącznie jako osoby zlecającej wykonanie usługi montażowej, ale prowadzącej Kancelarie Notarialną.

Sąd drugiej instancji uznał, że treść nakazanego przez Sąd Okręgowy oświadczenia o przeproszeniu obejmuje pojęcie naruszenia prawa do firmy, co stanowiło niewłaściwie zdefiniowane dobro osobiste, które strony miały wzajemnie naruszyć. Treścią bowiem prawa do firmy jest przede wszystkim możliwość używania firmy w celu indywidualizacji w obrocie przedsiębiorcy oraz możliwość udzielenia upoważnienia do korzystania z firmy. Z prawa do firmy wypływa więc zakaz podejmowania przez innych przedsiębiorców działań godzących w jej funkcję indywidualizującą. Naruszeniu prawa do firmy osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą może jednak towarzyszyć naruszenie jej czci, zaś w przypadku firmy osoby prawnej naruszenie jej dobra osobistego w postaci dobrej sławy. Wówczas dochodzi do kumulatywnego naruszenia dóbr, a przedsiębiorca może wystąpić zarówno z roszczeniem opartym na art. 43¹⁰ k.c. z tytułu naruszenia prawa do firmy, jak i art. 24 i art. 43 k.c. z tytułu naruszenia określonego dobra osobistego. Tymczasem w stanie faktycznym sprawy nie doszło do naruszenia prawa stron do firmy w przedstawionym wyżej rozumieniu, lecz czci w aspekcie zewnętrznym. Stąd też apelacje obu stron podlegały w tym zakresie uwzględnieniu przez usunięcie z tekstu przeprosin zapisów o bezprawnym naruszeniu prawa do firmy.

Sąd Apelacyjny, w kontekście zarzutów powódki, uznał, że również opinie powódki o pozwanym, że jest partaczem i wydzierał się, przekraczały zakres dozwolonej krytyki. Już nawet użycie słowa „facet” wyraża lekceważący stosunek wobec pozwanego nawet przy uwzględnieniu luźniejszej formy wypowiedzi na forach internetowych. Powódka nie przedstawiła dowodów na okoliczność, że pozwany nie dochował profesjonalizmu przy wykonaniu usługi, a sama wręcz przyznała, że była to kolejna praca zlecona przez nią pozwanemu, a do tych wcześniejszych nie miała zastrzeżeń, o czym świadczy to, że zlecała pozwanemu kolejne prace. W apelacji przyznała, że wcześniej postrzegała pozwanego jako profesjonalistę. Za nierzetelną krytykę Sąd *ad quem* uznał wyrażenie przez powódkę kategorycznej oceny co do braku fachowości po stronie pozwanego bez wskazania, że chodzi o jedno z kilku zleceń i bez przedstawienia całokształtu relacji stron związanych z udzielanymi

zleceniami. Jakkolwiek montaż wieszaka rowerowego wywołał pomiędzy stronami konflikt, ale nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że był ten montaż przejawem nierzetelności zawodowej pozwanego.

Jeśli chodzi o roszczenia pieniężne stron, to zdaniem Sądu drugiej instancji skoro strony w sposób dobitny naruszyły wzajemnie swoje dobra osobiste, to nie jest uzasadnione przyznanie im dodatkowej satysfakcji stosownym świadczeniem na cel społeczny.

W skardze kasacyjnej Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował wyrok Sądu odwoławczego w części zmieniającej częściowo wyrok Sądu Okręgowego odnośnie do pkt V i w zakresie oddalającym apelację powódki -pozwaney wzajemnie. Zarzucił naruszenie: 1) prawa procesowego, tj. art. 130² § 2 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. polegające na uznaniu za nieskuteczny, z uwagi na niezgłoszenie go do protokołu w formie zastrzeżenia przez pełnomocnika powódki zarzutu, że pozew wzajemny w części, w której nie został opłacony (roszczenie niemajątkowe) podlegał zwrotowi; 2) prawa materialnego, tj.: a) art. 24 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię i uznanie, że powódka publikując opinię na portalu internetowym przekroczyła granice dozwolonej krytyki pozwanego, co uzasadniało przypisanie jej bezprawności tego działania, podczas gdy w stosunku do wyrażonej przez nią opinii zachodzą przyczyny wyłączające bezprawność; b) art. 448 k.c. przez jego błędną wykładnię, polegającą na ocenie, że zachowanie powódki jako równoważne zachowaniu pozwanego „zniosło” konieczność wynagrodzenia jej krzywdy wyrządzonej przez stwierdzenia pozwanego, a w konsekwencji, iż naruszenie dóbr osobistych powódki przez pozwanego nie wymagało przyznania na jej rzecz zadośćuczynienia; c) art. 45 ust. 1 i art. 54 ust. 1 Konstytucji RP. We wnioskach kasacyjnych skarżący domaga się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części, zwrotu pozwu w zakresie nieopłaconego żądania, a w pozostałej części przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia

15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz.108). Rzecznik Praw Obywatelskich, wnosząc skargę kasacyjną na korzyść powódki - pozwanej wzajemnie (a nie także na korzyść pozwanego - powoda wzajemnego), zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji także w części, w jakiej uwzględniona została jej apelacja co do pkt V wyroku Sądu pierwszej instancji i w konsekwencji oddalone powództwo wzajemne. W tym zakresie nie został wykazany interes prawny (po stronie powódki - pozwanej wzajemnie), ani też interes publiczny w rozpoznaniu skargi kasacyjnej. Ponadto w tej części Rzecznik Praw Obywatelskich nie przedstawił podstaw kasacyjnych, co oznacza, że skarga kasacyjna jest dotknięta nieusuwalnym brakiem (art. 398⁴ § 1 pkt 1-3 k.p.c. w zw. z art. 398⁶ § 1 k.p.c.) polegającym na tym, że opisane granice zaskarżenia i wnioski skargi kasacyjnej nie pokrywają się z podstawami kasacyjnymi.

Z tej przyczyny w powyższym zakresie należało skargę kasacyjną odrzucić na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c.

2. Z przyczyn natury formalnej w odniesieniu do juretrycznej konstrukcji podstaw kasacyjnych nie mógł doprowadzić do zamierzonych skutków prawnych zarzut naruszenia art. 130² § 2 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. Ze względu na formalizm i charakter postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do poprawiania lub uzupełniania za skarżącego podstaw kasacyjnych. Mianowicie art. 130² § 2 k.p.c. odnosi się do zarządzenia przewodniczącego, natomiast wprawdzie adresatem art. 162 k.p.c. jest sąd, ale w niniejszej sprawie - zakładając nawet, że powódka - pozwana wzajemnie, zwracając uwagę w odpowiedzi na pozew wzajemny na zaistnienie podstaw do zwrotu pozwu wzajemnego w zakresie roszczenia niemajątkowego (wbrew stanowisku Sądu odwoławczego) dochowała przesłanek wymaganych art. 162 k.p.c. (k. 134, 135, 158) - zarzut naruszenia art. 130² § 2 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. nie jest miarodajny, o tyle, że to nie Sąd odwoławczy dopuścił się ich naruszenia. Podniesienie zarzutu naruszenia tych przepisów w ramach postępowania przed Sądem *a quo* nie jest wystarczające w postępowaniu kasacyjnych, gdyż w podstawach kasacyjnych skarżący nie wymienił tych przepisów prawa procesowego, które mogły zostać naruszone przez Sąd drugiej instancji na skutek wydania merytorycznego rozstrzygnięcia środka odwoławczego w zakresie zaskarżającym merytoryczne rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w odniesieniu do

powództwa wzajemnego w części obejmującej roszczenie niemajątkowe (w sytuacji, gdy pozew w tym zakresie nie został skutecznie wniesiony i w konsekwencji Sądy *meriti* nie mogły orzekać merytorycznie), lecz należało umorzyć postępowanie. Chodziło zatem o wskazanie przede wszystkim na naruszenie przez Sąd odwoławczy art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 355 k.p.c. przez ich niezastosowanie. Niezależnie od tego trzeba zwrócić uwagę, iż w apelacji wniesionej przez powódkę-pozwaną wzajemnie został podniesiony zarzut naruszenia jedynie art. 130² § 1 k.p.c. (k. 264), a przecież również i Sąd pierwszej instancji nie naruszył tego przepisu (którego adresatem jest przewodniczący), lecz przede wszystkim art. 355 k.p.c., jako skutku naruszenia przez przewodniczącego art. 130² § 1 i 2 k.p.c. Brak powołania przez powódkę - pozwaną wzajemnie w apelacji (wywiedzionej przez profesjonalnego pełnomocnika) naruszenia art. 355 k.p.c. (jako skutku naruszenia przez przewodniczącego art. 130² § 1 i 2 k.p.c.) czynił zarzut oparty wyłącznie na naruszeniu art. 130² § 2 k.p.c. bezskutecznym, tym bardziej, że jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 31 stycznia 2008 r. - zasada prawna - III CZP 49/07, sąd odwoławczy jest związany zarzutami naruszenia prawa procesowego, a zatem Sąd drugiej instancji nie mógłby uwzględnić z urzędu naruszenia art. 355 k.p.c.

3. Jeżeli chodzi o zarzuty skierowane przeciwko podstawie prawnej rozstrzygnięcia w zakresie, w jakim dotyczą odpowiedzialności cywilnoprawnej pozwanej co do zasady, to należy wskazać, że dla oceny, czy określona wypowiedź narusza dobro osobiste, decydujące znaczenie ma obiektywny miernik w postaci opinii przeciętnej, rozsądnie i uczciwie myślącej osoby, a nie subiektywny odbiór osoby żądającej ochrony (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 kwietnia 1989 r., I CR 143/89, OSP 1990, nr 9, poz. 330, z dnia 4 kwietnia 2001 r., III CKN 323/00, niepubl., z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1076/00, OSNC 2003, nr 9, poz. 121, z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 58/09, niepubl., z dnia 29 września 2010 r., V CSK 19/10, OSNC-ZD 2011, nr B, s. 37, z dnia 8 marca 2012 r., V CSK 109/11, OSNC 2012, nr 10, poz. 119, z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 94, z dnia 19 czerwca 2015 r., IV CSK 470/14, niepubl.; z dnia 10 sierpnia 2017 r., I CSK 21/17, niepubl.). Stosując ten miernik, sąd nie bada rzeczywistej reakcji społecznej, lecz ocenia, czy wypowiedź mogła stać się podstawą negatywnych ocen

i odczuć u przeciętnego, rozsądnie postępującego człowieka (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 58/09, z dnia 29 września 2010 r., V CSK 19/10, z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12).

Ujemne wypowiedzi ocenne nie podlegają testowi prawdy/fałszu i uznaje się je za dopuszczalne, jeżeli krytyka leży w interesie publicznym i jest rzetelna (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1968 r., II CR 291/68, OSNCP 1969, nr 11, poz. 200; z dnia 7 lipca 2005 r., V CK 868/04, niepubl. oraz z dnia 22 stycznia 2014 r., III CSK 123/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 115). Krytyczne wypowiedzi ocenne, jak również wypowiedzi o mieszanym charakterze, tj. o elementach zarówno ocennych, jak i zawierających twierdzenia co do faktów, mogą być postrzegane jako rzetelne tylko wtedy, gdy były oparte na wystarczającej podstawie faktycznej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 2009 r., I CSK 346/08, OSNC 2010, nr 3, poz. 48, z dnia 28 stycznia 2010 r., I CSK 217/09, OSNC 2010, nr 6, poz. 94, z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 393/10, niepubl., z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12, z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14, niepubl., z dnia 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, niepubl., z dnia 30 czerwca 2017 r., I CSK 621/16, niepubl. oraz wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z dnia 27 lutego 2001 r. w sprawie nr 26958/95 *Jerusalem przeciwko Austrii*, z dnia 17 grudnia 2004 r. w sprawie nr 49017/99 *Pedersen i Baadsgaard przeciwko Danii*, z dnia 19 grudnia 2006 r. w sprawie nr 18235/02 *Dąbrowski przeciwko Polsce*, z dnia 18 września 2012 r. w sprawie nr 39660/07 *Lewandowska-Malec przeciwko Polsce*). Dotyczy to także sytuacji, w których oceny zawierają w sobie sugestie co do zniesławiających, a nadających się do ustalenia, faktów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2013 r., IV CSK 270/12 oraz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 października 2014 r. w sprawie nr 54125/10 *Erla Hlynsdottir przeciwko Islandii*). Należy też uwzględnić cały kontekst wypowiedzi (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 1976 r., II CR 692/75, OSNCP 1976, nr 11, poz. 251, z dnia 19 czerwca 2015 r., IV CSK 470/14, z dnia 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, a także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 października 2014 r. w sprawie nr 54125/10 *Erla Hlynsdottir przeciwko Islandii*).

Przesłanką żądania ochrony dóbr osobistych, jest bezprawność naruszenia, a ciężar udowodnienia okoliczności faktycznych wyłączających bezprawność

spoczywa na tym, kto dopuścił się tego naruszenia. Wolność wypowiedzi, chroniona art. 10 ust. 1 Konwencji, stanowi jeden z podstawowych fundamentów społeczeństwa demokratycznego i jeden z podstawowych warunków jego postępu oraz samorealizacji osoby. Wolność wypowiedzi, z wyjątkami przewidzianymi w art. 10 ust. 2 Konwencji, znajduje zastosowanie także do wypowiedzi obraźliwych i szokujących (zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 18 stycznia 2022 r., nr 4161/13, Karuyev przeciwko Rosji), ale jeśli te wypowiedzi mają charakter ocenny, to muszą wynikać z dostatecznej podstawy faktycznej, natomiast gdy są wypowiedziami o faktach, sprawca naruszenia dóbr osobistych w celu uwolnienia się od odpowiedzialności powinien wykazać, że fakty te są prawdziwe, a co najmniej należyta staranność przy gromadzeniu materiałów uzasadniających tego rodzaju wypowiedzi, w kontekście ważnego interesu społecznego.

Realizacja interesu prywatnego (prawa podmiotowego) jako przesłanka wyłączająca bezprawność musi odnosić się do kwestii istotnych w wymiarze społecznym dla szerszego kręgu osób (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 października 2002 r., IV CKN 1402/00). Kolidzja prawa do wolności wypowiedzi z prawem do ochrony czci powinna być rozstrzygana *ad casum*. Określenie granic dopuszczalnej krytyki ma zasadnicze znaczenie w przypadku naruszenia czci. Realizacja interesu społecznego związana jest w tym przypadku z gwarantowaną prawnie wolnością wypowiedzi, która obejmuje także prawo do rzetelnej i rzeczowej krytyki (adekwatnej, uczciwej, proporcjonalnej) (wyrok Sądu Najwyższego z 21 maja 2015 r., IV CSK 557/14), o ile krytyka ma służyć likwidacji zjawiska niewłaściwego z punktu widzenia norm prawnych czy zasad współżycia społecznego, wykonywania zawodu lub pełnienia funkcji. Cecha rzetelności krytyki wyraża się w podawaniu informacji opartych na faktach, a przekroczenie granic dopuszczalnej krytyki następuje, gdy sprawca świadomie formułuje oceny nie mające obiektywnych podstaw. Z kolei cecha rzeczowości wiązana jest z adekwatnością ocen do wyniku dokonanych porównań, bez nadmiernych uproszczeń i obraźliwej formy.

4. Zarzut kasacyjny naruszenia art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 10 ust. 1 Konwencji i art. 54 ust. 1 Konstytucji RP okazał się uzasadniony. Spór pomiędzy stronami, który został przeniesiony na fora internetowe, wynikł z realizacji zlecenia przez powódkę (pозwaną wzajemnie) pozwanemu (powodowi – wzajemnie) wykonania usługi

polegającej na montażu na ścianie zewnętrznej przy balkonie mieszkania powódki - pozwanej wzajemnie wieszaka na rower. W ramach tego stosunku prawnego powódka - pozwana wzajemnie występowała w charakterze konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c., zaś pozwany - powód wzajemny jako przedsiębiorca w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 236), prowadzący działalność gospodarczą w zakresie usług budowlano-wykończeniowych (k. 59). W takim przypadku przedsiębiorca, ze względu na profesjonalizm świadczonych usług, powinien być bardziej odporny - na rzeczową i zarazem dosadną krytykę ze strony zleceniodawców w osobach konsumentów odnośnie do sposobu i jakości wykonywanych na ich rzecz usług oraz ich zachowania, pozostającego w związku ze świadczeniem tych usług - niż konsumenci na krytykę ich zachowania w czasie wykonywania przez przedsiębiorcę usług na skutek wyrażania przez konsumenta niezadowolenia z wykonanej na ich rzecz przez przedsiębiorcę usługi. Otóż nie można zgodzić się z Sądami obu instancji, że pozwany - powód wzajemny wykonał sporną usługę profesjonalnie i wobec tego jego zachowanie co do zasady nie zasługiwało na krytykę ze strony powódki - pozwanej wzajemnie. Nie ma znaczenia okoliczność, że pozwany - powód wzajemny odmówił pobrania wynagrodzenia, mimo że jak zeznał powódka - pozwana wzajemnie dwukrotnie pytała go o wysokość wynagrodzenia za montaż wieszaka na rower (k. 226). Pozwany - powód wzajemny jako profesjonalny uczestnik obrotu gospodarczego w zakresie usług montażowo-budowlanych nie powinien być też grozić powódce- pozwanej wzajemnie jako konsumentce, że opisz w interencje jej zachowanie. Zresztą zachowanie powódki - pozwanej wzajemnie nie było do tego stopnia negatywne, aby w ogóle uzasadniało tego rodzaju groźbę napiętnowania i upublicznienia w internecie.

Brak profesjonalizmu pozwanego polegał przede wszystkim na tym, że podjął się wykonania usługi, ale jednocześnie stwierdził, że nie ponosi za nią odpowiedzialności, gdyż sporny montaż (z uwagi na grubość ocieplenia ściany) nie gwarantował należytej stabilności wieszaka i w konsekwencji tego rodzaju montaż nie był zgodny ze sztuką budowlaną. Jeśli pozwany - powód wzajemny uznał, że wykonanie zlecenia będzie i tak sprzeczne ze sztuką budowlaną, zwłaszcza że montowany wieszak nie pasował do roweru powódki (k. 225), powinien był udzielić

jej stosownych informacji i bez względu na jej reakcję i ogólne niezadowolenie, odmówić wykonania zlecenia. Przedsiębiorca nie może przerzucać na konsumenta odpowiedzialności za jakość usługi, której realizacji się jednak podjął.

Pozwany - powód wzajemny przystąpił do montażu nie sprawdzwszy wcześniej w dokumentacji projektowej i wykonawczej budynku grubości ocieplenia oraz rodzaju i grubości materiału konstrukcyjnego ściany w postaci cegły, pustaka, względnie betonu. Kolejna niestaranność po stronie pozwanego - powoda wzajemnego polega na tym, iż po rozpoczęciu prac montażowych i stwierdzeniu, że nie dysponuje odpowiednimi kołkami przerwał montaż, odstąpił od kontynuacji usługi i zadeklarował powódce-pozwanej wzajemnie, która w tym zakresie nie była profesjonalistką, jedynie pomoc przy samodzielnym dokończeniu przez nią montażu (k. 183).

Ponadto pozwany - powód wzajemny przystąpił do montażu na ścianie zewnętrznej budynku (i w dodatku od strony sąsiedniego lokalu k. 225) bez upewnienia się, że powódka - pozwana wzajemnie dysponuje stosowną zgodą wspólnoty mieszkaniowej, bądź współwłaścicieli budynku, względnie, że taka zgoda jest zbędna. Wprawdzie o takim obowiązku powódka - pozwana wzajemnie również powinna mieć wiedzę z racji wykonywanego zawodu notariusza, ale nie zwalniało to pozwanego - powoda wzajemnego jako przedsiębiorcę z obowiązku sprawdzenia tej okoliczności (por. też orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na gruncie tzw. kredytów frankowych odnośnie do przedkontraktowych obowiązków informacyjnych banków w stosunku do pracowników bankowych, ekonomistów, matematyków itd., czasami jeszcze ze stopniami naukowymi, występujących w charakterze konsumentów). W całej tej dość przykrej dla obojga stron sytuacji pozwany jako fachowiec nie powinien był pozwolić sobie na wyprowadzenie się z równowagi i poddanie emocjom, aczkolwiek Sąd Najwyższy dostrzega też nacechowane dużą dozą negatywnych i ze względu na dotychczasową dobrą współpracę stron niepotrzebnych emocji zachowanie powódki - pozwanej wzajemnie w czasie montażu wieszaka (w szczególności poprzez wywieranie presji - pomimo, że z postawy pozwanego - powoda wzajemnego wynikało, iż nie ma jasnej i zarazem niezawodnej koncepcji skutecznego montażu wieszaka na rower w miejscu przez nią

wskazany), które w znacznym stopniu przyczyniło się do zaostrzenia konfliktu stron i przeniesienia go na forum debaty internetowej.

Jednak w spornym wpisie powódka - pozwana wzajemnie (w przeciwieństwie do inkryminowanego wpisu pozwanego - powoda wzajemnego o powódce - pozwanej wzajemnie) koncentrowała się wyłącznie na faktach i ocenie pozwanego - powoda wzajemnego pozostających w bezpośrednim związku z wykonaniem przez niego usługi polegającej na montażu wieszaka na rower. Treść wpisu pozwanego - powoda wzajemnego potwierdza opisane przez powódkę-pozwaną wzajemnie w tym wpisie fakty, a mianowicie, że wyzywał ją od oszustek, obwiniał o zmuszenie go do wykonania usługi, a także poinformował ją o opisanym w internecie jej zachowaniu. Faktem również jest, że pozwany - powód wzajemny podjął się realizacji usługi nie mając odpowiednich kołków. Jeśli montaż odbywał się na balkonie, a strony - co niesporne - kłóciły się, to i musiało być słychać na osiedlu. Pozwany - powód wzajemny zeznał, że to powódka - pozwana wzajemna nakreśliła na ścianie ołówkiem linię (tzw. pion), według której miał nastąpić montaż wieszaka (k. 225), który jak była o tym mowa nie pasował do roweru, który miał podtrzymywać, przy czym sam poddawał w wątpliwość zgodność spornego montażu ze sztuką budowlaną. W tej sytuacji pozwany - powód wzajemny jako fachowiec nie powinien mieć pretensji o to, że zamontował wieszak według linii nakreślonej przez powódkę-pozwaną wzajemnie, która po montażu stwierdziła we wpisie internetowym, że wyszło jednak krzywo.

Dlatego też w przedstawionym stanie faktycznym nie może budzić wątpliwości, że sposób, w jaki pozwany - powód wzajemny dokonał montażu wieszaka i jego zachowanie związane z tym montażem odbiegały od modelu profesjonalisty.

W kontekście wolności słowa, wbrew stanowisku Sądu odwoławczego, powódka - pozwana wzajemnie nie miała obowiązku przedstawiania w spornym wpisie na forach internetowych, przed krytyką pozwanego - powoda wzajemnego, dotychczasowej dobrej i owocnej z nim współpracy i zadowolenia z jego usług montażowych. Niewątpliwie krytyka ze strony powódki - pozwanej wzajemnie zachowania pozwanego - powoda wzajemnego była dla niego dolegliwa, ale w stanie

faktycznym sprawy, zważywszy na kwalifikacje podmiotowe stron (konsument - przedsiębiorca) oraz sposób wykonywania tej usługi przez pozwanego - powoda wzajemnego, mieści się ona w dopuszczalnych granicach wolności słowa na forach internetowych, niezależnie od tego, że zachowanie pozwanej jako konsumentki nie było wzorcowe i mogło być przez pozwanego - powoda wzajemnego poddane rzeczowej i proporcjonalnej krytyce, ale to pozwany - powód wzajemny przekroczył granice wolności słowa. Wprawdzie dokonując wpisu powódka - pozwana wzajemnie nie podpisała się własnym imieniem, ale podane w tym spornym wpisie fakty nie odbiegały od rzeczywistości i pozwany - powód wzajemny nie miał problemów z identyfikacją jego autorki.

5. Nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 448 k.c. Skarżący nie wykazał, że do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powódki - pozwanej wzajemnie oprócz zobowiązania pozwanego - powoda wzajemnego do złożenia oświadczenia o przeproszeniu, konieczne jest jeszcze zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego (zob. szersze wywody prawne - co do przesłanek zastosowania do usunięcia skutków naruszeń dobra osobistego środka, o którym mowa w art. 448 k.c., obok orzeczonej już niepieniężnej formy kompensacji w tym przedmiocie - w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 lutego 2005 r., SK 49/03), tym bardziej że spornym wpisem dała również - przynajmniej w pewnym zakresie - upust swojemu niezadowoleniu z zachowania pozwanego - powoda wzajemnego.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. i art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach procesu za pierwszą instancję i kosztach postępowania apelacyjnego w oparciu o przepisy art. 100 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Mianowicie, koszty procesu (opłaty sądowe i wynagrodzenie za zastępstwo procesowe) za obie instancje w zakresie roszczeń pieniężnych - z racji wyniku - wzajemnie się znoszą. Natomiast w zakresie roszczeń niemajątkowych powódkę - pozwaną wzajemnie należy uznać - co do zasady - za wygrywającą. Na koszty procesu za pierwszą instancję składają się: 600 zł (opłata od pozwu, k. 31/2) oraz 720 zł (koszty zastępstwa procesowego z pozwu głównego) plus 720 zł (koszty zastępstwa procesowego z pozwu wzajemnego). Z kolei na koszty postępowania odwoławczego składają się 600 zł, tj. połowa opłaty sądowej w zakresie roszczeń

niemajątkowych z pozwu głównego i wzajemnego (opłata od apelacji k. 271; wprawdzie powódka - pozwana wzajemna uiściła opłatę także w zakresie uwzględnionego powództwa wzajemnego, ale Sąd odwoławczy oddalił częściowo jej apelację, a ponadto w odniesieniu do uwzględnionego w pierwszej instancji roszczenia niemajątkowego powódki - pozwanej wzajemnie, uwzględnił częściowo apelację pozwanego - powoda wzajemnego) oraz 540 zł (koszty zastępstwa procesowego w zakresie roszczenia niemajątkowego powódki – pozwanej wzajemnie) i 540 zł (koszty zastępstwa procesowego w odniesieniu do rozstrzygnięcia o roszczeniu niemajątkowym z pozwu wzajemnego). Z uwagi na daty wyroków Sądów *meriti* nie wchodzi w rachubę problematyka odsetkowa od zasądzonych kosztów postępowania. Wysokość wynagrodzenia za zastępstwo procesowe wynika z § 8 ust. 1 pkt 2, § 8 ust. 2 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1964).

Z uwagi na to, że kwestia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej pozostaje w gestii Sądu odwoławczego, zaś Rzecznik Praw Obywatelskich jest z mocy ustawy zwolniony z tej opłaty, do Sądu drugiej instancji pozostaje ewentualna ocena wydania w tej materii stosownego orzeczenia, ze względu na wynik postępowania kasacyjnego.

Agnieszka Piotrowska

Władysław Pawlak

Karol Weitz

[PG]

[a.ł]